

4. Жиленко І. Світло вечірнє : поезії. Київ : ПУЛЬСАРИ, 2010. 95 с.
5. Жиленко І. Соло на сольфі: поезії. Київ : Молодь, 1965. 79 с.
6. Жиленко І. Чайна церемонія. Київ : Радянський письменник, 1990. 159 с.
7. Жулинський М. Та, що молиться Богові віршами // Жиленко І. Євангеліє від ластівки: вибр. твори. 2-е вид. Київ : Пульсари, 2006. С. 4–30.
8. Коцюбинська М. Х. Листи і люди: роздуми про епістолярну творчість. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. 584 с.
9. Крупка В. П. Внутрішній світ дитини в поезії «Монолог з мого дитинства» Дмитра Іванова // Літератури світу : Поетика, ментальність і духовність: зб. наук. праць / Гол. ред. С.І. Ковпик. 2015. Вип. 6. С. 323–328.

Валідуда Інна

м. Вінниця

(Науковий керівник – ст. викл. Пойда О. А.)

ПОЕТИКА ПЕЙЗАЖНОЇ ЛІРИКИ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

Анотація. У статті йдеться про поезію Михайла Стельмаха, та особливості поетики пейзажу.

Ключові слова: Михайло Стельмах, творчість, поетика, пейзажна лірика, опис природи.

Abstract. The article deals with the poetry of Mikhail Stelmakh and the peculiarities of the poetic landscape.

Keywords: Mykhailo Stelmakh, creativity, poetics, landscape lyrics, description of nature.

Для поетичної творчості Михайла Стельмаха, зокрема пейзажної лірики, характерне переплетіння життя природи та життя людини. Образи природи органічно вплітаються у композицію твору, а це надає поетичному живопису глибоке символічне значення та багатогранну філософську основу. Таким чином, пейзажні замальовки є для М. Стельмаха символами рідної землі, що відтворюють настрої автора та передають емоційний стан і душевні переживання.

Вивчення цього явища вимагає нових методів, зокрема уваги до особистих знань та емоційного досвіду митця, загального аналізу змісту та форми вірша та уваги до актуальності таких творів з точки зору часу. Теоретична концепція лірики має значні перспективи, що підтверджується не

лише надзвичайно давньою та завжди пов'язаною історією самої концепції, а й різними суперечливими проблемами у цій галузі.

Особливості пейзажу як складові художнього процесу та його роль у розвитку мистецтва досліджували Б. Галанов, О. Галич, Ю. Кузнецов, М. Леонт'єв, Я. Маршарова, В. Синенко, В. Сорокін, М. Тараненко, В. Чайковський та ін.

Вивченню творчості Михайла Стельмаха присвячені спеціальні дослідження І. Семенчука «Михайло Стельмах. Нарис творчості», Н. Ткаченко, К. Ходосова «Вивчення творчості Михайла Стельмаха: Посібник для вчителя». Також мистецьку спадщину вивчали літературознавці В. Борщевський, М. Домницький, О. Килимник, О. Павлушенко та ін. В. Моронець та М. Рильський вивчали поезію письменника. Методиці вивчення творчості Михайла Стельмаха, особливо поезії, приділена увага у працях І. Семенчук, О. Пойди тощо.

Мета статті: дослідити поетику пейзажної лірики Михайла Стельмаха.

Лірика Михайла Стельмаха дуже цікава, особливо пейзажна. Письменник майстерно змальовує єдність людини з природою. Виразні пейзажі передаються автором через пізнання ліричних героїв. Зосереджуючись на зоровому та слуховому досвіді оповідача, письменник наголошує на здатності бачити і відчувати красу українського пейзажу, наголошує на думці, що при дбайливому ставленні природа добра та ласкава.

Вірші Михайла Стельмаха доводять візуальне розуміння автором світу: він бачив землю та людей з її красою та любов'ю до свободи. Він любить свою землю, природу і радіє сонцю, вітру, кожній істоті. Поет щедро вводить у пейзажні картини – цей багатий світ рідної флори та фауни, ретельно ним вивчений, передаючи багаті емоції ліричного героя.

«Складно виокремити... якісь певні вірші Михайла Стельмаха, оскільки його пейзажна лірика надзвичайно багатогранна як тематично, так і мовно-зображальними засобами. Поетична спадщина письменника налічує 396 ліричних та ліро-епічних творів: збірка «Рідня» – 27 віршів, «Шляхами війни» –

75, «Тобою, краю мій, живу» – 53, «Соняшник» – 61, «Поміж березами дівча іде» – 45, «Пісні» – 15, окремо виділено 2 збірки для дітей «Як журавель збирав щавель» – 46 та «Ми любимо весну» – 46, а також віршовані казки – 28. У полі зору поетичного пера рідна земля у миттєвих, ніби світлинах, враженнях, але довершених у найдрібніших мазках пензля художника, пори року у всій палітрі кольористики, явища природи, світлі бадьорі ранки і мрійливі, обтяжені втомою праці вечори, рослини, що розкошують у селянських городах та наповнюють луки й ліси, тварини і птахи тощо. Всі вони об'єднані відчуттями радості та щастя, які переживає ліричний герой...» [Пойда 2017, с. 219–220].

У вірші «Березень» Михайло Стельмах натхненно описував красу пробудження природи. Боротьба між весною та зимою особливо приваблює поетів. Читача захоплюють незвичайні образи, що з'являються в уяві письменника:

*Гаї спинились над водою
І тихо входять в клекіт рік,
І хмелем бродить під корою
В березах чистий, свіжий сік* [Стельмах 1984, с. 137].

Для митця природа здається живою істотою. Тому таким органічним є вплетення у поетичну канву уособлень та персоніфікацій. Хмільна і запашна земля живить пишну траву. М.Стельмах надзвичайно чутливий до тіней та емоцій навколишнього середовища та сповнений радості в ці дні природного омолодження:

*В ці дні бажаєш світ щасливий
Черпнути відрами до дна.
І сміло сіяти на ниви
Багатство ярого зерна* [Стельмах 1984, с. 142].

У глибині душі автор не лише сторонній спостерігач, який цінує прекрасну природу рідного міста, а й старанний трудівник-землероб.

Як справжній майстер пейзажної лірики, М. Стельмах прихід весни описує за допомогою метафоричного мислення (пейзаж-фреска «Другові»).

*Світання зводилось. Вітрами
Співала дивна далина...»* [Стельмах 1984, с. 119].

У багатьох поезіях М. Стельмах змальовує чарівний образ дівчини-сіверянки, красою якої милуються і луки, сади, поля, і ліси. Однак особливо чарівний образ дівчини зображений у поетичному втіленні « Поміж березами дівча іде». Поет трепетно передає піднесений настрій ліричного героя при зустрічі з дівчиною в березовому лісі, вдавшись до палітри символічного значення та психологічного супроводу: ніжно-серпанковий, рожевий світанок і небо, гай білих берізок, хвилі його галузок, що неначе співають: «галуззя молоде пісні виспівує привітні». Це – метонімія, насправді ж співає дівчина:

*Поміж березами дівча іде
У хусточці блакитній.
Рукою гладить пасмо золоте,
Іде, співаючи, в долину...* [Стельмах 1984, с. 151].

Поетизація рідної землі, з дитинства дорогих серцю рідних просторів наповнює і прозові твори митця. Можемо це назвати навіть поезією в прозі, настільки такі описи перенасичені епітетами, порівняннями, метафорами, синонімічними рядами тощо. Ставлення автора до землі передано через символічні пейзажі, що є одним з найважливіших засобів у відтворенні ознак психічного стану героя.: «Луки, як червінцями, горіли сліпучим цвітом латача, зрідка похитувавсь червоними гордовитими головками коров'як і мерехтів іскорками зелений квасок. У лісах уже прозорий огонь зелені підігрівав чорні столітні дуби. Поміж молодого травою, наче хто росю бризнув, рясно цвіли білі квіти, темніли сердечка дикого часнику... Вітри, струшуючись з верховіть, м'яко йшли понад землею, кружляли в озеречках квіту і знову підіймались у гомінке напівпрозоре листя» [Стельмах 1973, с. 163].

Любов до людини праці, до природи та мотиви любові до Батьківщини інтегровані. Цікаві ліричні твори автора на історичні теми, особливо поезія «Мак цвіте». В алегоричному образі маку, що вічно цвіте в косі дівочій і у полі поет підкреслює безсмертну силу народу.

Позитив і закоханість у рідну землю ліричного героя перегукується із внутрішнім світом героїв прозових творів М. Стельмаха. Митець завжди

демонструє себе як глибинний знавець життя селянства, яскравих особистостей, вихоплених з народу, місцевих природних особливостей, народних звичаїв та історії. Він письменник – неоромантик: підсумовуючи жорстоку реальність, цей автор підносить прагнення людської душі до високого ідеалу, який повинен врятувати красу світу [Гуцало 1984, с. 17].

«Палітра словесних барв у Михайла Стельмаха багатогранна й соковита. У кращих поезіях зачаровує простота поетичної фрази; конкретний за колоритом малюнок випрозорується у енергійному рядку («Березень», «Дощ», «Мак цвіте»); щоб передати радість відкриття, поет нерідко вдається до яскравої метафори. Людина характеризується образами з природи. Звідси сильна метафоризація і персоніфікація в поетичних описах» [Семенчук 1982, с. 20].

Отже, однією з найяскравіших особливостей поетичної спадщини нашого видатного земляка, талановитого митця Михайла Стельмаха є залюбленість у природу рідного краю, обожнювання найменшого зела, насиченість різними тропами, які забезпечують як кольористику вірша, так і деталізують відчуття простору у вічній гармонії довкілля.

Загалом уся поезія, письменника, як рання, так і пізніша, сповнена мотивами та художніми засобами народних пісень, які характеризуються досконалістю, чіткістю та гармонією в структурі, образною системою. М. Стельмах – оригінальний і вдумливий художник. Художні кольори його творів надзвичайно багаті та різноманітні. Здатність тонко проникати в людську психологію, художнє бачення світу та надзвичайний природний талант забезпечили успіх і безсмертя письменника.

Література

1. Гуцало Є. Герой творчості – народ // Стельмах М. Твори в семи томах. Т. 1. Київ : Дніпро, 1984. 655 с.
2. Пойда О. А. Пізнання школярами малої батьківщини крізь дивосвіт природи на уроках вивчення лірики Михайла Стельмаха // «Михайло Стельмах у новітніх парадигмах наукового знання» Вінниця: Нілан-ЛТД. 2017. С. 217–223.
3. Семенчук І. Р. Михайло Стельмах. Нарис творчості. Київ : Дніпро. 1982. 225 с.
4. Стельмах М. Твори в семи томах. Т. 7. Київ : Дніпро, 1984. 647 с.
5. Стельмах М. Твори в семи томах. Т. 3. Київ : Дніпро, 1973. 662 с.